grafía y de la lista de publicaciones— queda así, a pesar suyo, desmentida. Pero no importa. Lo hecho, hecho está. Que sea por muchos años.

Luis López Molina
Universidad de Ginebra

Cabré, Míriam (2011): *Cerverí de Girona, un trobador al servei de Pere el Gran*. Barcelona; Palma: Universitat de Barcelona; Universitat de les Illes Balears (Col·lecció Blaquerna, 7), 422 p.

Aquest llibre és el resultat de la fusió i de la revisió d'un important volum de treballs que M. Cabré ha dedicat a Cerverí durant un període de més de quinze anys, particularment la seva tesi i la monografia de 1999 *Cerverí de Girona and his Poetic Traditions* (Londres, Tamesis, 1999).

L'estudi pròpiament dit va precedit d'una *Introducció*, on l'autora delimita la intenció i l'abast de la seva recerca. En aquestes pàgines preliminars, M. Cabré, tot fent-nos veure que la fortuna crítica de Cerverí ha estat en bona mesura circumscrita a la seva funció com a figura mediadora de la recepció trobadoresca a les lletres catalanes, planteja la necessitat d'una lectura de conjunt de l'obra del trobador i fa notar que, atesa l'extensió i la diversitat de temes, registres estilístics i gèneres que caracteritza la seva producció poètica, aquesta lectura reclama la reconstrucció d'un ampli i complex context històric, cultural i literari.

Després d'un breu estat de la qüestió, centrat al voltant de la identitat del trobador i de la debatuda unitat de la seva obra, M. Cabré es dedica a la reconstrucció d'aquest context. Esbossa en primer lloc les etapes de la carrera professional de Cerverí, situant-lo, després dels primers anys al servei dels Cardona, de forma estable i permanent al servei de la persona de Pere el Gran, primer com a infant i després com a monarca. Completa la descripció del marc històric, l'explicació del context cultural que dóna sentit a la redefinició per part de Cerverí da la funció de l'intel·lectual dins de l'espai cortesà així com a la natura del seu *corpus* poètic, marcat per la diversitat temàtica i genèrica, l'experimentació formal, i una tendència a la reflexió teòrica i metapoètica ancorada en la ferma aliança dels conceptes amor, saber i trobar. Cal destacar en aquest sentit l'atenció dedicada als models trobadorescos de Cerverí, que recull el resultat de les investigacions d'Isabel de Riquer sobre la recepció catalana de Giraut de Bornelh i de Constanzo di Girolamo sobre Raimbaut de Vaqueiras, i a l'estudi de la hibridació d'aquesta herència amb elements nous, procedents de la cultura escolar, de la pràctica administrativa, de la tradició homilètica i escolàstica i de noves modes literàries, com la poesia al·legòrica.

Amb aquest escenari com a rerefons, el primer capítol «Autoretrat d'un intel·lectual àulic», està consagrat a analitzar la construcció del personatge literari de Cerverí, és a dir, la imatge biogràfica que projecta el trobador arreu de la seva obra amb una intenció marcadament didàctica, que busca canalitzar la interpretació del missatge i garantir-ne l'efectivitat. M. Cabré destaca el caràcter essencialment ambivalent de la imatge literària de Cerverí, que s'autorrepresenta com a mestre de *saber* i de *trobar*, però que també adopta en alguns versos la màscara del joglar que blasma en d'altres ocasions. Aquesta ambivalència s'explica al llarg del capítol a la llum de la cronologia i de l'evolució professional del trobador, i s'inserta en un complex context històric i cultural, caracteritzat per les noves condicions socials lligades a la diàspora trobadoresca i a la voluntat de dignificació acadèmica de la lírica dels trobadors; per la confluència de la tradició trobadoresca i dels procediments de l'escolàstica universitària a les corts senyorials del període; i per la recodificació del sistema literari que, obrint-se a l'experimentació, cedeix un espai cada cop més ample a la subjectivitat. A banda de la configuració d'aquest context general i de la revelació de nombrosos punts de contacte amb l'obra de Guiraut Riquier, ubicant Cerverí entre els models contemporanis de l'ús del jo com a eina satírica i pedagògica, M. Cabré també ens descobreix analogies amb la poètica del *dit* francès molt interessants que potser demanen un estudi més aprofundit.

L'estudi continua amb un capítol dedicat a «Amor, trobar i saber», tres conceptes claus en l'obra de

Cerverí. M. Cabré analitza com s'articulen aquests tres conceptes i buscant-ne els possibles referents teòrics, troba paral·lelismes de la intel·lectualització de l'experiència amorosa que caracteritza l'obra de Cerverí en la tractadística llatina i romànica, i en els versos d'alguns trobadors. L'autora explora temes interessants que podrien haver donat lloc a un capítol més llarg, com la vinculació entre l'amor i les visions, del qual potser no s'hauria d'excloure l'experiència de Guilhem de Peitieu, (pàg. 125), tal com han mostrat els estudis de F. Zambon; o com la legitimació de l'obscuritat, tema extraordinàriament ric, per al qual també seria interessant tenir en compte les aportacions recents de R. Antonelli.

Després de la construcció d'aquest vast i complex context cultural, la resta de l'obra proposa una lectura cronològica de la poesia de Cerverí que il·lustri i desvetlli connexions amb els fets històrics i reveli les claus de l'evolució poètica de l'autor. El tercer capítol, *Cortesia i política a la cort de Pere el Gran,* es dedica a mostrar la relació de Cerverí amb Pere el Gran, primer com a infant i després com a rei, i a definir la funció de la producció poètica del trobador al servei dels interessos reials. L'autora analitza en primer lloc la política cultural de Pere el Gran, inspirada en el precedent d'Alfons II i en una pràctica del mecenatge d'arrel gibel·lina, i examina la imatge de príncep modèlic que construeixen els versos de Cerverí a la llum d'aquest context. La segona part del capítol ens aproxima als dos grans eixos que travessen la poètica de Cerverí: a la poesia amorosa, que hauríem de situar en un context cortesà i festiu; i, sobretot, a la poesia política, que, amb algunes reminiscències estilístiques Bertran de Born, gravita al voltant de tres eixos temàtics: la rivalitat amb Carles d'Anjou, el conflicte amb Ferran Sanxís, i les lluites entre l'infant i la noblesa. L'anàlisi acurat d'aquest rerefons polític forneix noves claus interpretatives per alguns poemes, com per exemple el sirventès 81, i contribueix a dissenyar de forma coherent l'evolució poètica i professional del trobador.

Justament aquesta finalitat persegueix l'autora a partir del capítol quart, «Entreteniment i virtuosisme a la cort de l'infant», que ens ofereix una anàlisi detallada dels poemes conreats per Cerverí en la seva primera etapa, al servei dels Cardona i, després, de l'infant Pere. L'estudi del sirventès del capítol precedent es completa aquí amb una aproximació a la poesia amorosa, definida per la complicació formal i per la utilització de gèneres d'incorporació recent al cànon trobadoresc que acusen la mediació de models francesos en voga a l'entorn de Carles d'Anjou. Destaca en aquest estudi l'adopció del tema francès de la malmaridada en les cançons de dansa de Cerverí, o la utilització en clau política del gènere de la pastorel·la, que fon referents francesos i occitans i acusa model escolàstics que delaten la possible influència de la moda dels debats a la cort de Rodés. Una secció a part dins del capítol mereixen els poemes narratius, marc idoni per a l'experimentació, que permet al trobador combinar i manipular elements heterogenis, sovint manllevats d'altres tradicions, i sotmetre a un tractament paròdic i humorístic motius d'ascendència trobadoresca en composicions on el didactisme acompanya la voluntat de sorprendre i d'entretenir el públic cortesà. Val a dir, en aquest sentit, que l'autora fa notar com algun dels elements analitzats apunten cap a la possibilitat d'una representació de tipus teatral de la qual no en queden traces, conclusió força interessant, refermada per l'existència d'obres citades per Cabré, com el *Roman du Hem*, i també per d'altres textos que no cita, com, per exemple, el *Tournoi de Chauvency*, que reforcen la seva hipòtesi mostrant la voga contemporània d'aquest tipus de jocs de societat.

A la *Faula del Rosinyol* es dedica íntegrament el capítol cinquè on, partint de la identificació del rerefons històric del poema amb la celebració de la reconciliació entre Jaume I i l'infant Pere el desembre de 1273, que va documentar M. de Riquer, l'autora fa una anàlisi de les reflexions polítiques i morals que canalitza l'elaborada construcció literària bastida per Cerverí, i mostra el paper central que hi ocupa, tant en el pla literari com en el pla ideològic, la representació de la figura del poeta com a conseller i com a autoritat moral.

El darrer capítol de l'obra es consagra a la poesia moral, un aspecte del *corpus* cerverinià que conegué gran fortuna en les lletres catalanes. M. Cabré relaciona la reorientació en clau moral de l'obra de Cerverí amb les noves necessitats que planteja en aquesta època el servei a Pere el Gran, que, esdevingut rei, busca consolidar la posició d'autoritat i la dignitat reial, i estudia com els gèneres conreats pel trobador s'adapten a aquesta nova funció, precisant-ne la cronologia i especificant-ne la natura dels conflictes que aborden. L'estudi es concreta en una anàlisi detallada de *Lo vers del serv*, que desvetlla la procedèn-

cia dels materials doctrinals i dels recursos escolàstics emprats per Cerverí a l'hora que mostra l'encaix de la peça al servei dels interessos del rei Pere.

Clou el llibre un «Epíleg», on l'autora, després d'una breu síntesi de la seva recerca, molt d'agrair, donada la quantitat i la diversitat de qüestions tractades al llarg del llibre, es dedica a abordar la recepció de l'obra i del personatge de Cerverí a les lletres catalanes a la llum de les conclusions que planteja el seu estudi.

L'estudi de M. Cabré contribueix de forma decisiva a il·luminar la personalitat i l'obra d'una figura clau en la recepció de la lírica trobadoresca a la Corona d'Aragó i en la configuració de la poesia catalana de les centúries successives. Únicament podem dir que ens hauria agradat trobar, en les pàgines preliminars dedicades a l'estat de la qüestió, una exposició més exhaustiva de la bibliografia crítica sobre la identitat del trobador i la unitat de la seva obra, i que hem acusat en certs moments la manca d'un fil conductor unitari al llarg de tot el llibre i algun solapament de continguts entre els diferents capítols. Potser, però, la clau de tot plegat està en què, com explica l'autora al «Prefaci», aquest llibre recull el resultat de treballs independents i en què no es proposa tant una síntesi de la bibliografia crítica sobre Cerverí com ressaltar els aspectes més innovadors de l'obra del trobador. En qualsevol cas, també s'ha de dir que la manca d'unitat queda pal·liada per la recapitulació que fa l'autora a l'«Epíleg» i pel reenviament constant al llarg de tota l'obra als capítols precedents o successius. No hi ha dubte que el treball de M. Cabré ens ofereix una brillant síntesi d'un període cultural marcat per la diversitat i per la complexitat i una anàlisi de l'obra de Cerverí exhaustiva i rica de suggestions per a recerques futures. Aquest documentat estudi ens fa veure com la novetat de l'obra de Cerverí no rau tant en els elements que pren de la tradició com en la seva combinació original i ens descobreix connexions entre la trajectòria poètica i la trajectòria professional del trobador que ajuden a dotar de coherència i unitat un *corpus* definit per l'extensió i l'heterogeneïtat.

Meritxell Simó
Universitat de Barcelona

Carbó, Ferran / Gregori, Carme / López-Pampló, Gonçal / Rosselló, Ramon X. / Simbor, Vicent (2011): *La literatura davant el mirall. Ironia i metaliteratura en l'època contemporània*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 207 p.

Alguns investigadors en el tema diuen mig en broma que a l'hora d'estudiar conceptes com l'humor, la ironia, la paròdia, etc., és millor no entrar en definicions, per la seva complexitat, i perquè se n'han escrit muntanyes de paper. És un dels grans recursos de la literatura i del pensament de tots els temps, que ha tingut un èxit especial en la literatura del segle xx, i fins avui en dia. El vessant teòric, paral·lelament, també ha crescut de manera exponencial. A casa nostra caldria esmentar, pel que fa a l'època més recent, els estudis sobre la ironia de Pere Ballart, o un recull d'estudis que obria el camí cap a la definició de les particularitats humorístiques de la tradició catalana, com *De Rusiñol a Monzó: humor i literatura* (1996). A la Universitat de València, ja fa uns anys que el Grup de Literatura Catalana Contemporània s'ha especialitzat en l'estudi d'un dels grans filons de la literatura contemporània, l'anomenada metaliteratura, que té en la ironia hipertextual (o intertextualitat, que inclou la paròdia, el pastitx, etc.), segons l'anomena Genette, un dels seus elements claus. Vegeu els anteriors treballs del Grup publicats al monogràfic de *Caplletra* titulat *Usos de la ironia en la literatura catalana contemporània* (núm. 41, primavera 2006), i sobretot el llibre *El bricolatge literari. De la paròdia al pastitx en la literatura catalana contemporània* (2008).

Com aquest darrer, *La literatura davant del mirall*, un altre títol ben trobat, es caracteritza per un gran rigor. Al nostre parer, i com ve essent habitual amb els treballs del Grup, el llibre té dues grans virtuts: la lectura clarivident d'unes obres determinades, i al mateix temps, un repàs, garbellament i ordenament de la teoria sobre els conceptes que hem anat esmentant, la metaliteratura, la ironia, la inter-